

AVANTAJE ȘI DEZAVANTAJE ALE SCRUTINULUI UNINOMINAL

Asist.univ.drd. **Mihaela Macavei**
Facultatea de Drept și Științe Sociale Alba Iulia

În regimurile constituționale contemporane, se practică, în principal două tipuri de sisteme electorale, diferite prin modul de atribuire a mandatelor: sistemul majoritar și sistemul reprezentării proporționale. Pe lângă acestea, evoluția sistemelor constituționale și necesități de ordin practic au condus la apariția unor sisteme considerate mixte, pentru că îmbină elemente de la cele două sisteme considerate clasice.

Alegerea unuia dintre aceste moduri nu este întâmplătoare. Bunăoară, după „sistemul Westminster” care consideră instituțiile reprezentative „motorul sistemului politic” se aplează la scrutinul majoritar, sperându-se obținerea unei majorități organice, omogene și stabile. O interpretare strictă a principiului separației puterilor, dimpotrivă, conduce spre reprezentarea proporțională, instituția parlamentară trebuind să exprime voința generală, dar însumând toate voințe individuale. Sistemele mixte sacrifică, într-o oarecare măsură, principiul pluralist în beneficiul stabilității și al eficacității aparatului decizional.

Scrutinul majoritar

În sistemul majoritar mandatele sunt atribuite listelor sau candidaților care obțin majoritatea absolută sau simplă, în funcție de faptul dacă se practică un tur sau două tururi de scrutin.

Raportat la modalitatea de propunere a candidaților, pe liste sau individual, distingem între **scrutin majoritar uninominal** sau **scrutin majoritar de listă**.

Scrutinul uninominal înseamnă că într-o circumscripție electorală se alege un singur deputat, respectiv candidatul care întrunește cel mai ridicat număr de voturi, de unde și formula sub care este cunoscut acest sistem, „Câștigătorul ia totul”. Alegerea poate avea loc într-un singur tur (vot uninominal majoritar relativ) situație în care candidatul care obține cele mai multe voturi, indiferent de numărul acestora este declarat câștigător, sau poate avea loc în două tururi (vot uninominal majoritar absolut) caz în care este necesară obținerea majorității absolute a voturilor exprimate, dacă o asemenea majoritate nu este întrunită, se organizează un al doilea tur în care majoritatea simplă este suficientă.

Acest tip de scrutin are importante consecințe cât privește circumscripțiile electorale și raporturile dintre alegători și cel ales. Teritoriul țării se organizează în atâtea circumscripții electorale câte mandate sunt puse în competiție (corespunzător numărului de deputați, senatori). În mod firesc, circumscripțiile electorale sunt mai mici decât unitățile administrativ-teritoriale, iar alegătorul votează un candidat, raportul de reprezentare fiind clar definit sub toate elementele sale de conținut.

Pe scurt, votul uninominal este un mecanism de votare directă a unor candidați individuali și nu desemnarea în totalitate a unei liste fixe, întocmită, pe baza unor criterii netransparente, de către un partid politic.

În Europa, doar Marea Britanie și Franța întrebuintează exclusiv sistemul de vot uninominal pentru alegerea parlamentului.

În Marea Britanie, în alegerile pentru Camera Comunelor, el este organizat într-un singur tur de scrutin (sistemul uninominal majoritar relativ), iar în Franța în două tururi (sistem uninominal majoritar absolut).

Avantaje ale scrutinului uninominal

- sistemul uninominal prin faptul că fiecare circumscripție electorală desemnează un singur reprezentant se caracterizează prin simplitate, fapt care mărește gradul de înțelegere a procesului electoral de către alegători, posibilitatea de control social al alegerii, toate operațiunile începând și terminându-se la nivelul circumscripției electorale.

- este atractiv și pentru alegătorii care nu consideră importantă politica de partid și politicile partidelor. Acești alegători văd în alegeri doar un mijloc de a-și desemna emisarul care să le medieze relația cu statul și pot alege candidatul pe care îl preferă fără a acorda sprijin și unei liste de candidați care nu îl interesează.

- crează, măcar aparent, posibilitatea unei legături strânse între ales și alegători.

- oferă alegătorilor posibilitatea de a-l sancționa pe reprezentantul care i-a dezamăgit. Partidul acestuia poate rămâne la putere dacă politicile propuse de acesta se bucură de încrederea alegătorilor, dar fără parlamentarul care i-a dezamăgit pe alegătorii săi.

- conduce la o majoritate parlamentară stabilă, situație profitabilă marilor partide și tehnicilor de guvernare. Scrutinul uninominal elimină partidele mici și duce la guverne stabile, monoculare, spre deosebire de sistemele proporționale ce dau o influență disproporționat de mare partidelor mici, ducând adeseori la șantaj politic, precum în Israel, Italia sau chiar Germania.

- favorizează bipartidismul sau bipolaritatea vieții politice, mai ales scrutinul cu un singur tur, ceea ce simplifică procesul deliberării alegătorului în fața posibilelor sale opțiuni ideologice.

- conferind puterea unui singur partid, îi atribuie acestuia și întreaga responsabilitate pentru procesul de guvernare. Scrutinul majoritar uninominal este și un instrument foarte eficient pentru schimbarea unui guvern. Miniștrii unui guvern impopular cad pradă în circumscripțiile lor în fața unor iluștrii necunoscuți din partidul de opoziție, întărind ideea că votul pentru o persoană nu este decât o iluzie.

- acordă șanse și partidelor regionale, care reprezintă interesele locale ale alegătorilor, interese ce nu sunt asumate de partidele cu acoperire națională. Partidele minorităților pot astfel să își concentreze eforturile în zonele unde se află alegătorii lor.

Dezavantaje ale scrutinului uninominal

- faptul că un singur deputat în circumscripție este ales, duce la situații în care majoritatea alegătorilor din circumscripție rămân nereprezențați, în condițiile obținerii unui scor de sub 50% de către câștigător.

- scrutinul uninominal nu este optim pentru exprimarea pluralismului politic. El poate genera o stare conflictuală extrem de periculoasă prin faptul că asigură ca partidul ce are o majoritate relativă a opțiunilor să dețină o majoritate absolută a mandatelor.

Pe plan național, efectele scrutinului majoritar uninominal sunt dramatice în favoarea partidului clasat pe primul loc. Astfel, în alegerile parlamentare din Marea Britanie din 2005, Partidul Laburist s-a situat pe primul loc cu 35% din voturi, dar a obținut 55% dintre mandatele de deputați, adică s-a situat pe primul loc în 55% dintre circumscripții.

În Franța, la alegerile parlamentare din 2002, Uniunea pentru o Mișcare Populară a înregistrat în primul tur 33,8% din voturi, obținând în final 357 de mandate, adică 62% din total.

- pe cât de avantajos este scrutinul majoritar uninominal pentru partidele mari, pe atât de dezavantajos este pentru partidele mici. De pildă, în 2005 în Marea Britanie, Partidul Liberal Democrat a fost creditat cu un scor de 22%, dar ocupă doar 62 de circumscripții din 646, adică sub 10 la sută. În Franța efectul este și mai pervers, Frontul Național a obținut 11% din voturi, dar nu are nici un deputat, pe când Uniunea pentru Democrația Franceză și Partidul Comunist au obținut câte 4,8 %, deci împreună mai puțin decât F.N., dar au câte 29 și respectiv 21 de deputați. Explicația rezidă în faptul că Frontul Național datorită imaginii sale „extremiste” nu a avut aliați în puținele circumscripții unde a reușit să intre în turul doi.

- datorită numărului mare de circumscripții electorale, scrutinul uninominal implică mari cheltuieli cu operațiunile electorale și cu structurile care organizează și conduc aceste operațiuni.

▪ scrutinul uninominal implică cheltuieli mari pentru candidați în scopul susținerii campaniei electorale, astfel încât în mod cert favorizează pe cei care le pot suporta.

▪ se susține adeseori în doctrină că parlamentul rezultat prin scrutinul uninominal este mai mult un corp de elită, micșorându-se evident caracterul politic. O privire asupra compoziției Camerei Comunelor din Marea Britanie și Adunării Naționale a Franței spulberă imediat acest mit. Din 646 de deputați britanici doar unul singur este independent, iar din cei 577 de deputați francezi aleși la alegerile din 2002 nici unul nu era independent.

Chiar și în Congresul Statelor Unite, unde personalitatea candidaților contează mai mult în alegeri sunt doar 2 independenți din 535 de parlamentari, restul de 533 aparținând celor două mari partide, Republican și Democrat.

În fapt, spre deosebire de alegerile de primar, post unic, cu puteri importante pe plan local, în alegerile parlamentare alegătorii optează pentru un guvern, iar deputații nu sunt decât oamenii de sprijin ai acestui guvern, care izolați nu au nici o șansă în parlament.

Introducerea scrutinului uninominal în România

Alături de țări precum Italia, Spania, Portugalia sau Bulgaria, România a folosit până în prezent pentru alegerea deputaților și senatorilor scrutinul bazat pe sistemul reprezentării proporționale, ce presupune un singur tur de scrutin și listă blocată, alegătorul fiind obligat să voteze lista propusă de un partid în întregime fără a-i putea aduce nici cea mai mică modificare.

Chiar dacă votează tot liste de partid, austriecii, olandezii, suedezii, cehii, danezii, slovacii, letonii și slovecii își bifează candidatul preferat ca, de altfel, și irlandezii, polonezii și grecii care scriu pe buletinul de vot numele candidatului pentru care optează. Germanii și ungurii folosesc sistemul mixt, o parte dintre candidați fiind aleși în circumscripții uninominale și o altă parte pe liste de partid.

În România, se preconizează o reformă a sistemului electoral prin introducerea scrutinului uninominal pentru alegerea membrilor parlamentului, tip de scrutin ce beneficiază de sprijinul puternic al populației, lucru ce nu trebuie neglijat.

În conformitate cu prevederile proiectului de Cod electoral care se bucură de susținerea majorității forțelor politice și cu privire la care Guvernul României își asumă răspunderea în fața Parlamentului, alegerea Senatului și a Camerei Deputaților ar urma să se realizeze pe baza **unui sistem mixt de compensare, având la bază scrutinul uninominal majoritar cu un singur tur**. Sistemul mixt de compensare propus (numit de unii „sistem cu reprezentare proporțională și selecție personalizată”) ar presupune ca jumătate dintre mandate să fie câștigate în mod direct, la nivelul unor colegii uninominale, de către candidații care obțin cel mai mare număr de voturi în fiecare dintre colegiile respective. Celelalte mandate ar urma să fie repartizate la nivelul circumscripției electorale (care se constituie la nivelul fiecăreia dintre regiunile de dezvoltare), în favoarea unora dintre candidații care pierd alegerile în colegiile uninominale în care candidează.

Principiul după care se face acest lucru este cel al asigurării, în cazul fiecărui partid politic în parte, a unei relații proporționale între suportul electoral de care se bucură la nivelul circumscripției și numărul de mandate care îi revin, în total, la nivelul circumscripției electorale respective (mandate câștigate la nivelul colegiilor uninominale, plus mandate obținute la nivelul circumscripției).

Avantajele sistemului mixt de compensare sunt incontestabile în comparație cu sistemul uninominal majoritar care prezintă, așa cum am mai arătat, marele dezavantaj de a introduce disproportionalități, de multe ori foarte mari, între suportul electoral de care se bucură partidele politice și reprezentarea lor parlamentară, astfel că ar fi de dorit pentru asigurarea și menținerea caracterului reprezentativ al Parlamentului României, adoptarea propunerii de Cod electoral în varianta ce promovează un astfel de sistem de scrutin.